

שתי תשובות*

הבי תשובות האחת בענין עגונה והשנית בענין שבוי שהמירה לכהן נתן במתנה להדסים אותם ע"ס תבל כבוד ש"ב מחו' אדומ"ר הצדיק הגאון הקדוש מבלאזוב [צוק"ל] (שליט"א) להרה"ח המופלג בנשי"ק מו"ה מאיר משולם שפירא ז"ל מלנאנצהוט

תשובה א.

יכולתי להשיב פני האיש העני המתגורר בארץ אחרת ולקול בכייתו עמדתי ועברתי בדרך העברה בעלמא לעיין כמעט רגע בעסק תקנתא דאתתא עגונה הנ"ל ורשמתי לפע"ד איהו מילין לא כביר מה שני"ל לסמוך להתיר העגונ'. וכ"ז עשיתי בכדי שלא להוציא את האיש בפחי נפש. ומי שלבו שלם בדבר ובכיתו לחם ושמלה הוא יתיר העגונ'. ות"ל ית' לא אלמן ישראל הנה הנם גדולי עולם יושבים כסאות למשפט לאורם ניסע ונלך:

הנה מה שבא הגוי הפלפאן וואסילקע לבית האשה ושאל אם הי' לה איגרת מחתנה. ואח"כ אמר שנשפך דמו ע"י שחיטה עם העגלן זה מקרי שפיר מסל"ת אעפ"י שלא אמר דברים אחר' כמבואר בש"ע סי' י"ז סעיף י"ד בהגה והוא בשם הריב"ש. הגם דיש מחמדין. ב"י בשם הר"ן. כבר פסק הב"י דבכל בתי דינים נהגי' להתיר. וכ"כ דעת מרן הרמ"א מדכתב דעת הר"ן רק בשם יש מחמירין (יעוין בכללי א"ה בפוסקי' ועיין בפרמ"ג י"ד) והבי"ח ג"כ כתב דבמקום עיגון יש לסמוך על דעת הריב"ש [הגם דמבואר בכמה שו"ת שהריב"ש כתב זה קודם שגודע לו דעת רבו הר"ן: הם אמרו והם אמרו דאנן לא ס"ל כדעת הר"ן דצריכי' אנן לדחוק מאוד לדבריו בפשט לישנא דש"ס מאן איכא ב"י חיזואי עיין בלח"מ פ"ג מהלכות גידושין ממילא אנן אדברי הריב"ש קמיתא סמכינן] וכ"כ דעת הח"מ

בעזה"שית יום ב' פ' ויצא ב' כסלו שנת תקעט"ית לפ"ק דיבאטיץ
 בא לכאן הנוכחי התורני מוה' יוסף ממדינת מאסקווע. ובידו מגלה עפה כתובה פנים ואחור מעסקי שריותא דאיתתא עגונה היא בתו שהגוים הסיחו לפי תומם שבעל האשה נהרג. ותוכן המעש' הוא מבוא' בדברי הרב הגדול מאדעס והנה להיות האיש הנ"ל נוסע ממקום למקום אל ההורים ומורים להמציא עזר ותרופה לבתו העגונה. ולהיות שכעת הדרכי' הם בחזקת סכנה בעזה"ר אזי הוכרח להשמט מן הדרך והוגה מן המסילה להתבאות כמעט רגע עד יעבור זעם. ובא לבית מלוני ושיחר פני לעיין בתקנת בתו. והפציד בי עד בוש עד שלא הי' לי פנים להשמט ממנו. ואני השפל בערכי אין דרכי בכך מעולם לילך בגדולות ובנפלאות ממני באתרא דתלוי זייני' דשלטי הגבורים ומה אני ומה חיי. ובפרט שאין הזמן והמקום גורם לעיין כעת בעומק ההלכה בים התלמוד והפוסקי' כי בעזה"ר כל ראש וכו' וכל לבב וכו' מגודל התלאות הנאנחי' והנאנקי' ירחמם הש"י במהרה ויאמר די, אך להיות שלא

* מכאן עד סיום הספר נדפסו דברים חדשים שלא היו בספר דברים נחמדים. שנדפס בשנת תרמ"ה ע"י הרה"ח מוה"ר אברהם ארום מפרעמיסלא ז"ל, לרחות צמאון המשתוקקים לדבר ה' הוספנו פנינים יקרים אלו במהדורתנו הניכחית ירושלים תשי"ז

וב"ש [ועיין בב"ש שהביא כן בשם כמה פוסקי'] ועיין בכ"מ שהביא כל הראיות דהדיב"ש והם חזקות כראי מוצק. לדעת כל אלו הפוסקים כל שלא בא הגוי להבי"ד להעיד מיקרי מסיח לפי תומו אפי' לא אמר דברי' אחריו [הגם שהח"מ בקונטרס עגונות הביא ג"כ הנך דיעות דס"ל כהר"ן וע"ש סעיף קפ"א כל גוי המודיע בסתם מיתת פלוני מיקרי מתכווין להועיד. מ"מ נראה דהוא לא ס"ל כן עיי"ש ועיין בסעיף ח' וי"ח שכתב שנתפשט המנהג כריב"ש]. והא דשאלוהו אח"כ לפני הגראדיניצע נפרש דבריו. לא יוגרע בזה כח מסל"ת כיון שהתחלה הית' במסל"ת וכמ"ש הרמב"ם והש"ע עיי"ש. והא דפירש דבריו לפני הגראדיניצע איך ששותפו בקעשנוב אמר לו שנהרג העגלן עם היהודי. זה ודאי מהני לכ"ע דזה מיקרי שפיר מסל"ת מפי מסל"ת דפירש דבריו בחקרו על העגלן נתוודע לו על היהודי. והנה ע"ז יש לפקפק די"ל דהא דאמרינן דהשאלה אח"כ אינה גורעת כח מסל"ת. זה באפשר דוקא באם הי' די להתיר בדבור הראשון דמסל"ת קודם השאלה משא"כ כאן דאמר מתחילה סתם ששמע ואפש' קול הברדה בעלמא דזה לא מהני לכאורי' (כמ"ש הרב הגאון מהר"ם תאגיז בשם כמה פוסקים וכמו שהביא הרב הח"מ בקונטרס עגונות סעיף קל"ט מ') וא"כ אין לנו לסמוך רק על הגדה בתרייתא לפני השופט וזה הי' ע"י שאלה. אף אנו נאמר כבד כתב הרב"י בתשובה (הביאו הרב הח"מ בק"ע סעיף קמ"ח) דיש לסמוך גם על שמעתי סתם ובפרטי בכאן שאומר בבירור ע"י שחיטה דוקא. ומי לנו גדול ממרן הב"י. ויהי' איך שיהי' עכ"פ בנידון דידן יש לסמוך ע"ז במפרש דבריו אח"כ דלא מיקרי הגדה אחרת רק כמסיק דבריו הראשונים :

והנה אעפ"כ יש עדין לפקפק ע"י. כיון שבאמצע הדברים דהיינו כשקראוהו לפני השופט חזר בו אומר שלא הגיד מעולם אי"כ נתבטלו דבריו הראשונים כי נאמני' העדי' לומר מבודין היינו כל שלא העידו בבית דין ואם כן נתבטלה הגדתו הראשונה. ומה ששוב אמר ששמע משותפו לא מהימן כיון דהיתה הגדה מחדש ע"י

שאלה. וגם יש לפקפק דהרי השותף בקעשנוב אמר אדרבא שוואסילקע הגיד לו. גם בזה נ"ל על הקושיא הראשונה דהא דנאמני' העדי' לומר מבודין היינו דוקא כשלא חזר ותודה אבל כיון שהודה אח"כ מיקרי חזר לדבריו הראשונים וניכדין הדברי' שמה שהכחיש באמצע הי' מחמת מורא ועוד מבואר בתשובת הרב"י (הביאו הח"מ בק"ע סעי' קנ"ח קנ"ט ק"ס) דהא דנאמני' העדי' לומר מבודין היינו דוקא בעידי ישראל דבני חקירה נינהו וקודם שנחקרה עדותן לא מיקרי עדות אבל גוי דאינו נאמן רק מסל"ת ואינו בר חקירה אינו נאמן לחזור בו. עוד כתב שם דהא דעד יכול לחזור בו קודם החקירה זה דוקא בשאר עדיות שאין ב"ד דנין עד שישמעו מפיו אבל בעדות אשה כיון שהגיד אפילו שלא בפני ב"ד אפילו עד מפי עד. אפילו אם העד הראשון חזר בו לא מהימן העד הראשון בחזרתו ומשי"ה גם כאן לא מהימן וואסילקע בחזרתו כיון שהאש' עד בדבר ששמעה מפיו. וגם עוד יש גוים להבדיל ששמעו מפיו. ובוזה יונח לנו גם בקושיא הב' שהשותף שבקעשנוב אמר שלא הגיד מעולם לואסילקע ואדרבא וכו'. על וואסילקע אנתנו סומכין. ועוד כתב שם דהא דנאמני' העדי' לומר מבודין היינו דוקא כשאומר העד אמת שדברתי כן אבל שקר דברתי. משא"כ כשמכחיש את השומע באומרו להדי"ם והנה בכאן מכחיש את האשה ששמעה מפיו לא היה חזרתו חזרה. וא"כ מה שגמר דבריו לפני השופט הנה כמסיק דבריו הראשונים. והגם שהשותף בקעשנוב אמר להדי"ם ואדרבא וכו' לא מהימן השותף והגם שלא נעלם דיש מחלוקת הפוסקים בזה עיין נא בק"ע בסעיף רצ"ח בשם הר"ן. כאשר יעיין המעיין יראה שגם הר"ן יודה דלא הנה חזרתו חזרה כיון שהכחיש מכל וכל. ובפרט בנידון דידן דיש כמה וכמה אומדן דעת שהמעשה הוא אמת ש' לסמוך ע"ז וע' בתשו' מהר"ם מלובלין (הביאו בק"ע סעיף שצ"ז) היכא דיש עוד הוכחות תלינן להתיר אפי' במסל"ת קצת וכאן הוכחות רבות מעדות הגוים הגולנים וממלכושיו וכליו. ובסעיף שצ"ד בשם תשובת הרב מהר"ם כל היכא דחזינון פשוטא

דמלתא אף בלא עדות הגוי המעיד. או סמכינן על עדות הגוי ולא חישינן לשקרא אע"ג דליכא מסל"ת. וכן הא דבעינן שיאמר וקברתיו לדעת הרמב"ם. הלא ידוע דרוב הפוסקים חולקים עליו. ואפילו לדעתו כבר פי' הרה"מ דבריו דוה דוקא כשהגוי אינו מכיר את הנהרג ואינו מזכיר שמו. ופסק כדבריו מרן מהרמ"א בהגהת ש"ע סי' י"ז סעיף י"ז ועיין בתשובותיו סי' ק"א דתפס זה במוחלט וכן בלח"מ ומ"ל שכולם כאחד הסכימו דבגוי מסל"ת לא בעינן וקברתיו. [וכן לדעת הנ"י במקום שהגוי מכניס עצמו ומכריז פלוני מת לא בעינן וקברתיו גם לדעת הרמב"ם והביא כן ג"כ מרן מהרמ"א בתשוב' הג"ל.] וכן אפילו לדעת הסוברים דבעינן וקברתיו. כבר פסק מרן מהרמ"א בש"ע דלאו דוקא וקברתיו אלא כל שאומר דבר שמשמעו שמת ודאי לא אמר בדדמי מהגי' וכאן אמר לשון שחיטה. ודמ"א להא דכתב מהר"מ מלובלין בדברי העד שאמר בזה"ל מען האט איהם אין שטיקען געהאקט. שפסק שם שזה לא מיקרי בדדמי. אי"כ יראה דלשון זה ג"כ מהני. ועוד כתבו הפוסקים דגם לדעת הסובר כרמב"ם דוקא במלחמה גדולה בעינן וקברתיו משא"כ לסטים שנפלו על שיירא [עיין בק"ע סעיף ט' ועיי"ש עוד בסעיף י"ז דאין לחוש לסברת הרמב"ם רק במלחמ' גדולה ועיין מ"ש בסעיף מ"ז. והנה הגם שיש לפקפק ממה דכתב בק"ע בסעיף רצ"ג דבעד מפי עד בעינן שיאמר בשמו וקברתיו וכאן הערל אומר בשם שותפו הנה מסיק הרב שם דיש לסמוך בלא וקברתיו וכתב כן לעיל בסעיף מ"ח דבתרתי לטיבותא מהני דהיינו באמור העד שגם הגוי הראשון הי' מסל"ת. והנה דברי אסילקע מורים שהגוי הראשון הי' מסל"ת. ועיין עוד שם סעיף קל"ו וסעיף ר"ג רנ"א. והנה גם הב"ש החליט בשם כמה מהפוסקים דלא בעינן וקברתיו [ונאמן עלי העד הנאמן מהר"מ חאגיז הביא בשם כמה תשובות אשר לא זכינו לראותם דאין לחוש לסברת

הרמב"ם וגם לדעת הרמב"ם דמצריך וקברתיו היינו באומר ראוהו מת או הרוג אבל האומר ששמע שמת או נהרג אצ"ל ששמע שקברוהו]. והנה יש בודאי לצרף להיתר האומדנות המוכיחות בכאן שמצאו כל כליו כלי מלאכתו ובגדיו אפילו בגד של ציצית דלא מושלי אינשי כל הנ"ל בפעם אחר. ועכ"פ הא עדיפא מפקדון שהפקידו בידו שכתבו הפוסקים דמיקרי סימן ואי משום דלא מצאו גוף ההרוג משא"כ בהפקדון דמיירי בי' הפוסקים. עכ"פ כבר יצאנו מחשש איסור דאורייתא בזה וכמו שכתב הרב הגדול מאדעס בתשובתו (ועיין בק"ע בשם המבי"ט סעיף רכ"א ובסעיף שמ"א דלא חישינן שישאיל לאחרים בגד של ציצית וגם אין מן הדרך להשאיל כל בגדיו) וגם יש לצרף האומדן דעת שהרוצח שבקוואשאן ידע שכבר סיפר ואסילקע המעש' ומהיכן ידע זה. ע"כ שהית' העצה מאז ביניהם שיודיע ואסילקע. על כיוצא באומדנות כאלה בודאי היתה כונת תשובת מהר"מ מלובלין ותשובת הרב מהר"מ לסמוך אפילו בלא מסל"ת. כ"ז כתבתי לא להלכה ולא למעשה ומוכטחני בגדולי ישראל שלא יצרפו אותי אפילו לצירוף בעלמא בנידון כזה והנני רק תלמיד הדן לפני רבותיו מחמת אין ברידה שלא יכולתי להשיב ריקם פני האיש הנדח. ובפרט שלא הי' באפשר לעיין ולדפוק על דלתי הפוסקים הראשונים ואחרונים ולברר הדברים בחברת חבירים מקשיבים כי כעת בעוה"ז כל אחד פונה אל אשר יהי' שמה הרוח ללכת הש"י יקבץ נדחי ישראל. ועיינתי רק לפי שעה לעשות כרצון האיש הנ"ל שלא יצא מאתי בפחי נפש. ובלא זה מה אני לחוות דעתי בין גדולי ישראל ישמרם הש"י. ושיאם למעלה למעלה יגדל בהרמת קרן ישראל בקרן בן שמן.

דברי אלה המועטים כותב וחותרם יום ב' ב' כסלו שנת לב בינה ודעת לפ"ק ריבאפיץ.

תשובה ב.

בעזה"י יום ב' פ' פקודי פה"ק ריבאטיין

ידיד נפשי הרב המאור הגדול המפורסם ותיק וחסיד מתהלך בתומו לרגל המלאכה מלאכת הקודש על התורה ועל העבודה ע"ה ס"ה כק"ש מה' אפרים צבי נ"י האב"ד דק"ק סאהל שלום שלום לו ותורתו ולורעו עד עולם :

קבלתי מכתבו בנידון היתר הבתולה השבוי' בין הגוים. זה ימי' כבירי' אשר היה המעשה וכעת נשתדכה לזרעו של אבדק"ק. והנה הן אמת ששאלוני בעסק השידוך הזה קודם ההתקשרות והסכמתי לדבר אבל בזמן השאלה לא עלתה על דעתי שזה האיש הוא מזרעו של אהרן. רק הייתי סובר אשר נפשו בשאלתו לייעצו בדרך עצה אם הגונה אשה הזאת להינתן בחיק ירא שמים. והשבתי לפ"ד אין כאן בית מיחוש. כאשר ידעתי את כל סיפור המעשה מפי האשה בעצמה. ומפיה אנו חיינ בדבר הזה. אבל כאשר באתי לביתי נתוודע לי אשר האיש הזה מוכתר בכתר כהונה צייתי תיכף לכתוב לו. להיות בשב ואל תעשה. ובין דין לדין כבר נעשה ההתקשרות. ותלו בוקי סריקי בי שהתרתי הדבר. והנה כעת שכבר נגמר דבר ההתקשרות. וכמה טעמי' בדבר שקשה לנתק חבל המוסרות מההתקשרות וגם יגיע מזה ביוש גדול לבת ישראל. הנני במוכרת להכניס א"ע ולתקוע א"ע לדבר ההלכה לדון בדבר האשה הזאת. להמציא לה היתר עפ"י משפטי התורה ומתחילה אבאר ואדון בדברי מעכ"ת. מ"ש מעכ"ת היתר האשה הזאת. דאין לאסרה מחמת שנתייחדה מדעת. לדעתי זה לא מיקרי נתייחדה מדעת שעלתה ע"ד הפוסקי' להתיר דזה דווקא כשנתייחדה סתם בלא שום טעם ובאם נתייחדה לשום זנות נוטה דעת הרמ"א בס"י ז' סעיף י"א. להתמיר (וע' שם בח"מ

ובכ"ש) ומכ"ש בנידון דידן. דנתייחדה כדי להמיר דזה גרע יותר. ומה שהתיר מהרי"ק באשה שנדרה להמיר ולא המירה וחזרה בה זה דוקא בנתייחדה זמן מועט. ומה שכתב מעכ"ת דזה מיקרי זמן מועט שלא היתה האשה הזאת אצל הגוים רק קצת מן הלילה וכל היום. לדעתי זה לא מיקרי זמן מועט וחזק לזה ג"ל שכל היתירים הללו הם דוקא באשת כהן שכבר נישאת והיה קלא דבחר נישואין ומאוד הקילו בזה וחשו חז"ל שלא לאסור אשה על בעלה. אבל בנידון דידן להתיר לכתחילה להינשא לכהן אין כאן היתר לדעתי. אבל אעפ"כ שבתי וראיתי עם ב"ד הצדק לבקש עזר ותרופה עפ"י משפטי התורה להאשה הזאת להינשא לכהן אפילו לכתחילה. דהנה בעת שהלכה האשה הזאת לבין הגוים בלילה אין כאן שום עדות בדבר רק אבי' מעיד על הדבר. הנה קי"ל דהאב אינו נאמן לאוסרה כמבואר בש"ע סעיף ח'. והב"ש ס"ל דאפי' להצטרף עם אחר אינו נאמן. ואפי' לדעת הח"מ לא הוה רק כעד אחד בעלמא ונאמנת האשה לומר נשביתי וטהורה אני אפילו ביש עד אחד כמבואר בש"ע סעיף ד' ממילא אם תאמר האשה הזאת נשביתי וטהורה אני מותרת להינשא לכהן. רק שעד היום לא אמרה האשה הזאת עדיין טהורה אני. כי הן אמת שהיתה האשה הזאת אצלי וסיפרה לי איך שפיתו אותה להמיר ונסעה עם הערלי'. וחזרה בה בדרך. ובכתה לפני שרצונה

כך. ע"כ לדעתי יצוה מעכ"ת להביא את האשה לפניו. וידבר עמה בדרך חכמה וכאשר ישמע מפי' נשביתי וטהורה אני תהי' מותרת לכתחילה להינשא לכהן בלא פקפוק זאת חקרנוה למשפט. אני ובי"ד הצדק. ואחכה שיסכימו עמנו גדולי המורים בישראל. כי תורה אחת לכולנו. דברי המדבר לכבוד התורה דו"ש באהבה ונפש חפיצה. ומצפה להרמת קרן ישראל:

להיות מבני עמינו יביקשה תשובה. אבל זאת לא עלה אז על דעתי לשאלה אם טהורה היא. כי לא איתשל הדבר בכיהמדר"ר אז לענייני איסור והיתר רק לענייני דת יהודית. ולענין בקשת רפוא' תעלה מהמקבל שבים יכעת שהגיע הדבר לידי כך שנשתדכה לכהן צריכה שתאמר כמו פי' נשביתי וטהורה אני. אך לדעתי מוראוי לעשות הדבר בחכמה לשאול איתה בדרך חכמה. ולא ידעו אבי' ואמה בכדי שיא ילמדו אותה לטעח

עוד מבי"ק

אמנם לשון הוזה"ק בפשוטו בודאי מסייע ומכריע כדברי קדוש זקני כנ"ל:
[ספר דברי תורה ח"ז אות ס"ה]

ראיתי בשערי ג"ע [באוצר הספרים של הגה"ק ממונקאטש זי"ע] שלמד בו זקינו הגה"ק מהרצ"א מדינוב זי"ע בעל בני יששכר (דפוס קאריץ שנת תקס"ג) בשער האותיות שם אות יו"ד, וז"ל ויש שושנה תתאה דאיהי בין החוחים והיא סוד ירושלים שלמטה. אבל העליונה אינה בין החוחים:

וכרן הגה"ק מדינוב זי"ע הגיה שם בכתב יד קדשו וז"ל על כן נראה לי שלא לאמר בנוסח יה"ר שקודם תהלים החוחים והקוצים הסובבים את השושנה "העליונה". ובאמת בהנוסח שנמצא בכתבי האר"י ז"ל לומר אחר מזמור יענך וכו' שם לא נזכר תיבת "העליונה". רק השושנה סתם. וכן י"ל גם בנוסח זה עכד"ק בהגה"ה שם בכת"י. ועיין מה שכתב בזה מרן מהרצ"א בספרו רגל ישרה מערכת ש' בענין שושנה.

[ספר דרכי חיים ושלום אות תרצ"ב בהגה"ה שם]

ראיתי בזה"ק שלי מורשה מקדוש זקני רבינו הגה"ק בעל בני יששכר זי"ע בהגהות כת"י קדשו (בהקדמת הזוהר דף י"ג ע"ב) [ע"ד הוזה"ק וגיורא תחות גרפא דשכינתא ולא יתיד] מכאן הוא אוהרה שלא לומר בנוסח אל מלא רחמים המציא מנוחה נכונה וכו' תח"ת כנפי השכינה רק לגר אבל לישראל צ"ל על כנפי השכינה עכ"ה.

אמנם ראיתי נגד זה שהוא פלוגתא דרבוותא מהני מאורי עולם היינו חבירו ועמיתו מימי נערותו הגה"ק בעל מלא הרועים זי"ע בספרו קהלת יעקב (ערך כנפי השכינה) ועל כנפי השכינה הוא נצח הוד מלכות [צ"ל דמלכות כמ"ש בזהר ח"ג קע"א: ושם בהגהות מהר"ח, ושם במק"מ (הגהת הארזים)] אשר תחתיהם עומדים כל ישראל וזה שאומרים בהשכבה תח"ת כנפי השכינה עכ"ל:

עיי"ש עוד (באות ב' הסמוך) שכ' וז"ש בהשכבה המציא מנוחה תח"ת כנפי השכינה ששם עיקר מנוחת הנשמה כשעולה ליסוד דנוקבא בסוד מ"ג עכ"ה: